

MORALNE DIMENZIJE LJUDSKE OPLODNJE U EPRUVETI

Petar Šolić

U zadnjim desetljećima biomedicina je uvelike napredovala. Biokemičari i liječnici neumorno rade i iz dana u dan postižu sve veće rezultate. Danas se s izvjesnom lakoćom presađuje srce i drugi organi ljudskog tijela. Putem umjetnog osjemenjivanja i oplodnje nadvladava se bračna neplodnost. Radi se na tome da se produži čovjekov život, ne samo stvaranjem boljih životnih uvjeta i borbom protiv raznih bolesti nego stvaranjem kvalitetnijeg čovjeka pomoću selekcije gena. Ide se za tim da čovjek uspijeva kontrolirati svoje ponašanje i emotivna stanja ne samo snagom razuma i volje već putem radiokontrola i utjecaja na aktivnost mozga. Biokemičari nagovještavaju da ćemo možda u skoro vrijeme imati aseksualnu proizvodnju čovjeka pomoću kloniranja. Usavršavanjem čovjekova organizma, unošenjem u njega određenih biljnih ili životinjskih karakteristika, kao i spajanje čovjekova mozga s određenim aparatom, danas su još uvijek samo planovi i želje, koje bi u dogledno vrijeme mogle biti i ostvarene. To bi zaista bio vrhunski stupanj tehnologizacije ljudskog bića.¹ Čovjekova umjetna oplodnja u epruveti jedan je od tih raznovrsnih načina tehnologizacije ljudske osobe.

1. Pojam i rezultati ljudske oplodnje u epruveti

Potrebno je dobro razlučivati različite stupnjeve i načine čovjekove umjetne oplodnje. Umjetna oplodnja u širem smislu jest liječnička pomoć da se naravni spolni čin supružnika privede kraju i da postigne svoju svrhu. To bi bio slučaj kada muško spolno sjeme, zbog raznih uzroka, ne može samo od sebe doći u ženin organizam i sjediniti se sa ženskim spolnim sjemenom. Oplodnja je plod naravnog spolnog sjedinjenja supružnika, dok je medicinska intervencija u tom slučaju samo pomoć naravnog procesu i ne nadomješta ga.

Umjetna oplodnja u užem smislu jest medicinski zahvat kojim se muško spolno sjeme unosi u ženske genitalne organe mimo spolnog čina. Takva oplodnja, dakle, nije plod naravnog osobnoga duhovno-tjelesnog sjedinjenja supružnika nego plod čistog tehničko-medicinskog procesa. Taj način oplodnje vrši se onda kada je žena plodna i kada istovremeno postoje poteškoće da do oplodnje dođe putem normalnog spolnog općenja.

Treći način čovjekove umjetne oplodnje jest oplodnja u epruveti, in vitro, kako se kaže. Radi se o oplodnji jajašca muskim sjemenom izvan organizma i kada se oplodnja ostvari onda se zametak prenosi u matericu da se u njoj normalno razvija. Stručni izraz za to jest FIV/ET (Human in vitro fertilization and embryo transfer), tj. ljudska oplodnja in

¹ Usp. R. Brungs, *A proposito della fecondazione «in vitro»*, u *La civiltà cattolica* 3087 (1979) 220—224.

vitro s prenošenjem zametka. Umjetnoj oplodnji u epruveti pristupa se stoga što supruzi žele dijete, a ne mogu tu svoju želju ostvariti naravnim putem, jer postoje poteškoće s obzirom na ženske jajovode, tako da jajašce ne može tim putem dospjeti do maternice; zato se ono uzima iz jajovoda, oploduje se u epruveti, te se zametak potom unosi u maternicu.

Četvrti način umjetne oplodnje imamo kad se jajašce oplodi muškim spolnim sjemenom u epruveti, a zametak se ne prenosi u ženin organizam nego ostaje u epruveti. Takvih je pokušaja već bilo, ali bez potpunoga uspjeha. Liječnici tvrde da je taj način umjetne oplodnje u budućnosti ostvariv bez većih poteškoća. Funkciju maternice za vrijeme nošenja djeteta imala bi umjetna maternica od čelika.²

Peti način umjetne oplodnje jest kloniranje ili aseksualna mononuklearna oplodnja. Jezgra se neoplođenog jajašca uništi pomoću nuklearnog zračenja a da se ne uništi tijelo jajašca. Namjesto te izvorne jezgre postavi se jezgra bilo koje druge aseksualne stanice muške ili ženske osobe. Tako oplodeno jajašce stavlja se u maternicu i normalno se dalje razvija. Kloniranje tako omogućuje reprodukciju osobe jednoga ili drugoga spola, već prema tome čija je aseksualna jezgra kojom je oplodeno jajašce. Usavršavanje kloniranja moglo bi dovesti do proizvodnje velike mase identičnih individua, pa čak, utopijski rečeno, do jednospolnog čovječanstva. Kloniranje je s uspjehom izvršeno na mnogim biljkama i na žabama, dok je na planu ljudske osobe još uvijek samo mogućnost, ali stvarna i ozbiljna.³

Od svih spomenutih načina umjetne »proizvodnje« čovjeka nas zanima oplodnja u epruveti s prenošenjem zametka u maternicu žene, odnosno FIV/ET. Oplodnji u epruveti pristupa se zbog različitih motiva. Prvi i najvažniji jest da supružnici na taj način nadvladaju bračnu neplodnost i da imaju vlastito biološko dijete. Oplodnja u epruveti može, međutim, imati i druge ciljeve, npr. čisto znanstvene da bi se što bolje upoznao način i značajke ljudske oplodnje i razvijanje oplodnog jajašca. Može imati i terapijski cilj, to jest da se što bolje upoznaju čovjekove nasljedne stvarnosti i da se onda što uspješnije liječe. Može se imati i eksperimentalni i manipulatorski cilj, tj. čovjek želi znati do kojega se stupnja može razvijati ljudski život izvan normalnoga ambijenta. A pristupa joj se i zato da se učvrsti odnosno spasi brak, budući da neplodnost može lako biti uzrokom bračne nevjernosti i krahiranja bračnog života.

Dok se tjelesna umjetna oplodnja žene, u širem ili užem smislu, već odavno s uspjehom primjenjuje, oplodnja u epruveti je medicinsko dostignuće i tehnika našega vremena. G. Pincus i E. V. Enzmann uspjeli su 1934. godine oploditi u epruveti jajašca kunića. J. Rock i M. F. Menkin prvi su 1944. godine ostvarili umjetnu oplodnju ženskog jajašca u epruveti; oni nisu prenijeli zametak u maternicu žene niti su o tome odmah obavijestili javnost, a 1953. godine u više navrata je isto postigao i L. B.

² Usp. J. Endres, *L'uomo manipolatore*, Roma 1974, str. 84—88; B. Häring, *Etica medica*, Roma 1973, str. 58—59.

³ Usp. R. Brungs, navedeno djelo, str. 221—222; B. Häring, *Liberi e fedeli in Cristo*, Roma 1981, sv. III, str. 50—51.

Shettles. M. C. Chang je 1959. godine ostvario prvu trudnoću pomoću oplodnje u epruveti, ali se nije radilo o ljudskoj trudnoći nego o kunićima. Prof. D. Petrucci iz Bologne uspio je 1961. godine oploditi jajašce žene s muškim spolnim sjemenom i zadržati ga na životu u epruveti 29 dana. On ga je sam zatim uništio, jer se nije normalno razvijalo; za njega ono nije bilo ljudsko biće; radilo se o pokusu. Ruski biokemičari uspjeli su zadržati na životu do dva mjeseca oko 250 fetusa u epruveti. Jedan su uspjeli održati na životu šest mjeseci i tada je imao gotovo 500 grama. Englezi P. C. Steptoe i R. G. Edwards ostvarili su 1976. godine putem umjetne oplodnje u epruveti prvu ljudsku trudnoću, ali na žalost izvan maternice i tako su ostali bez potpunog uspjeha. Potpuni uspjeh su postigli 1978. godine kada se 25. srpnja pod njihovim vodstvom oplodnjom u epruveti i prenošenjem zametka u maternicu rodila živa i zdrava Louise Brawn. Postupkom FIV/ETa rađaju se 1980. godine prva djeca u Australiji, a 1982. godine u Francuskoj, SR Njemačkoj, Austriji i Švedskoj. Konceom ožujka 1983. godine u svijetu je bilo već više od 200 rođene djece koja su začeta u epruveti. Već su rođene i dvojke, trojke i četvorke začete u epruveti. U naše dane na tisuće žena očekuju da će pomoću oplodnje u epruveti moći imati djecu. Liječnici prakticiraju takvu oplodnju kod žena koje nisu prošle dob od 40 ili najviše 45 godina. Danas su najpoznatiji FIV/ET centri u Melbournu, Cambridgeu, Norfolku (SAD), a postoje i mnogi drugi diljem svijeta.⁴

U nas je prva umjetna oplodnja u epruveti s uspješnom trudnoćom i rođenjem ostvarena u Zagrebu. Tim putem se 23. listopada 1983. godine rodio Robert Veriga. Cijeli proces je vodila ekipa liječnika pod vodstvom prof. dr. Predraga Drobnjaka. U Zagrebu još nekoliko desetaka žena čeka da na taj način rode dijete, a sve ih se više za to sprema. Prof. Drobnjak tvrdi: »Kod nas će samo udane žene moći prilaziti zahvatima oplodnje izvan tijela, koje su dugo godina u braku, a iscrpljene su sve poznate metode da zanesu. Nikakva druga kombinacija ne dolazi u obzir.«⁵

2. Načini i vrste oplodnje u epruveti

Prije svega treba bitno razlikovati homolognu od heterologne oplodnje u epruveti. Homologna oplodnja je kada se ženino jajašce oplodi sjemenom njezina zakonitog muža, a heterologna oplodnja je kada se ženino jajašce oplodi sjemenom drugoga, poznatoga ili nepoznatog čovjeka. Ta je razlika bitna pri moralnom vrednovanju. Homolognoj ili unutarbračnoj umjetnoj oplodnji, prema medicinskoj indikaciji, pristupa se u slučajevima kada supruzi ne mogu imati dijete normalnim snošajem i to zbog raznih vrsta impotencije, bolesti, odsutnosti muža, kada fiziološki uvjeti sprečavaju prodiranje spermija u utrobu žene, kada sperma po količini i kakvoći nije dovoljna za oplodnju, i slično. Heterologna ili izvanbračna umjetna oplodnja primjenjuje se u slučajevima apsolutne

⁴ Usp. C. Fiore, *Oltre 200 i bambini FIV/ET nel mondo*, u *Dimensioni nuove*, 9 (1983), 18—22; B. Häring, *Liberi e fedeli in Cristo*, navedeno djelo, str. 48—49.

⁵ *Umjetna oplodnja — preljub?*, u *Nedjeljna Dalmacija*, 13. XI 1983, str. 20.

neplodnosti muža, kada se radi o zaraznoj ili nasljednim bolestima, itd. Većina liječnika prihvaća i primjenjuje homolognu oplodnju u epruveti, u strogo indiciranim slučajevima, tj. kada su poremećeni ženini jajovodi, kao za sada jedini način nadvladavanja bračne neplodnosti. Heterolognu oplodnju u epruveti za sada većina liječnika odbacuje i nju ne primjenjuje, jer postoji niz ozbiljnih prigovora s pravnog, etičkog, socijalnog i biološkog gledišta.

Nas ovdje zanima homologna oplodnja u epruveti, budući da heterolognu treba a priori odbaciti kao nemoralnu i nedopuštenu. S obzirom na nadvladavanje bračne neplodnosti putem oplodnje u epruveti postoje razne mogućnosti.⁶ Prva mogućnost je oplodnja ženina jajašca s muževim spolnim sjemenom i zatim unošenje zametka u maternicu. To bi bio slučaj za žene koje imaju poremećene jajovode ili su bez njih i zato su neplodne. Dijete će naslijediti značajke obaju roditelja i bit će potpuno i u svemu njihovo dijete.

Druga mogućnost je oplodnja ženina jajašca sa spolnim sjemenom njezina muža i zatim unošenje zametka u utrobu neke druge žene koja će dijete nositi za vrijeme trudnoće i roditi ga. Ovaj način može poslužiti u slučaju da ženina maternica nije u redu, ili ako žena ima redovito spontane pobačaje zbog fizioloških poremećaja, ili ako su trudnoća ili porođaj jako opasni za majku. Dijete bi imalo značajke svojih roditelja i bilo bi njihovo dijete. Žena koja ga je nosila za vrijeme trudnoće i rodila ga genetički za dijete ne znači gotovo ništa. Međutim, na biološkom, psihološkom i pravnom planu ona je usko povezana s djetetom i ne može se gledati kao bilo koja druga žena bez ikakve veze s djetetom.

Treća mogućnost je oplodnja jajašca ne supruge, nego neke druge žene koja daje svoje jajašce, sa spolnim sjemenom muža i potom unošenje zametka u maternicu supruge. To bi bio slučaj ako supruga nema jajnike ili ako nema ovulacije, dakle nema jajašca. U tom bismo slučaju imali dijete sa značajkama oca i žene koja je dala jajašce. Ono je genetički pravo dijete samo sa strane oca a ne i sa strane majke-supruge, odnosno majke koja ga je nosila i rodila. Ipak je ono za majku biološki, psihološki i pravno gledajući više nego na primjer posvojeno dijete, makar nije u potpunosti njezino dijete.

Četvrta mogućnost nadvladavanja bračne neplodnosti pomoću umjetne oplodnje u epruveti jest oplodnja jajašca ne supruge već neke druge žene sa sjemenom davaoca i unošenje zametka u maternicu supruge. To bi bio slučaj kad su oboje supružnika neplodni, ali je žena u mogućnosti da nosi dijete. Na taj način može dobiti dijete također i neudata djevojka ako je u uvjetima spomenute supruge. Dijete ne bi bilo dijete, genetički gledajući, nijednoga od dvaju supružnika i ne bi naslijedilo njihove značajke. Njegovi pravi roditelji su davaoci jednoga i drugoga sjemena. Žena koja nosi i rodi na taj način dijete nije njegova prava majka, makar je ona na biološkom, psihikom i pravnom planu za njega važnija nego bilo koja druga žena; dijete s njom ima dublje veze.

⁶ Usp. M. Vidal, *L'atteggiamento morale — etica della persona*, Città di Castello 1979, sv. II, str. 252—253.

3. Dobivanje muškog spolnog sjemena

Muško spolno sjeme za oplodnju u epruveti može se dobiti na razne načine: masturbacijom, prekinutim snošajem, upotrebom prezervativa, vađenjem punkcijom, uzimanjem iz tijela žene nakon snošaja, putem noćne ili spontane polucije, uzimanjem iz mrtvoga čovjeka, analnom masažom, itd. Liječnici preferiraju masturbaciju, jer na taj način imaju svježje, neoštećeno i obilno sjeme za oplodnju jajaca.

Sveti Oficij je 2. kolovoza 1929. godine na pitanje, da li je dopuštena direktno prouzročena masturbacija da se dobije sperma čime bi se ustanovila zarazna bolest blenarragija i koliko je liječiva — odgovorio negativno, tj. da nije dopušteno.⁷ Tu odluku je potvrdio papa Pio XII. u više navrata i nauka Crkve se u tome pogledu nije do danas nimalo promijenila.

Da masturbacija nije potrebna za test sperme, potvrđuje i američki ginekolog i specijalist za porođaje William A. Lynch kada kaže: »Test sperme ne može se činiti putem masturbacije ili povlačenjem od normalnoga čina. Testiranje vrijednosti sperme može se izvesti na više načina: a) Ispita se sperma koja je ostala u ženinoj vagini nakon normalnoga čina. Prednosti: metoda je potpuno normalna, pokazuje uvjete i djelovanje spermne pod okolnostima u kojima semen treba da vrši svoju funkciju; b) Kod muža, poslije sastanka, ispita se sjeme koje je ostalo u uretri, njegova mobilnost i oblici. Može se čak dobiti prilično dobar aproksimativan broj proizvedenih spermija; c) Upotreba probijenog kondoma. Muž stavi kondom s rupom koja dopušta da dio sperme uđe u vaginu i tako se očuva integritet ženidbenog čina, a dobije se ujedno dovoljno sperme za urološko ispitivanje. Ta je metoda obično neukusna bračnim drugovima i jedva adekvatna za liječnika.«⁸

Da se dokaže neplodnost muža često nije dostatno nikakvo ispitivanje sperme. Štoviše, istraživanja mogu pokazati da je sperma sasvim normalna, a da ipak njezina plodnost nije zajamčena. U svakom slučaju, upozorava J. Fuchs, liječnici trebaju svoje pacijente poučiti o dopuštenom načinu dobivanja sperme, inače praktično navode pacijente na masturbaciju koja je moralno nedopuštena. Neki moralisti, međutim, zastupaju mišljenje da masturbacija s ciljem da se dobije sperma u medicinske svrhe, odnosno za homologno umjetno osjemenjivanje i homolognu umjetnu oplodnju u epruveti ne bi bila u sebi zla i nemoralna, budući da nema egoističku svrhu, nije izolacija seksualnosti, već joj je isti cilj kao i bračnome činu. Oni kažu da treba razlikovati tkz. biološku od moralne masturbacije. Biološka masturbacija s ciljem homologne oplodnje i u druge medicinske terapeutske svrhe bila bi moralno dopuštena. U prošlosti se masturbacija tretirala kao moralno zla i nedopuštena zato što se uvijek prosuđivala u svojoj fiziološkoj strukturi. To je »fiziocističko« gledanje na masturbaciju: moralnost ljudskog čina se poistovjećivala s fizičkom strukturom toga čina i nije se vodilo uvijek računa o nakani i

⁷ Usp. AAS, 21 (1929), 490.

⁸ I. Fuček, *Bračna ljubav*, Zagreb 1974, str. 153 (citira Lyncha).

cilju koji također određuju moralno značenje čina.⁹ Svi autori međutim dopuštaju da se može raspolagati spermom naravne noćne polucije, ostatkom sperme u uretri iza redovitog i normalnog bračnog čina kao i ostatkom sperme u vagini sat nakon normalnog bračnog čina, budući da je za oplodnju već prošlo optimalno vrijeme. Prema nekim autorima čini se da ne bi bilo razloga zabrani da se dobije muško spolno sjeme punkcijom epididima, analnom masažom bez aktiviranja genitalnih organa i spolnog uzbuđenja i svim sličnim načinima u kojima ne dolazi do aktualizacije seksualnih moći. Ti teolozi nalaze osnovni razlog svojega stajališta u činjenici što je cijela tradicija uvijek smatrala dopuštenom frustraciju sjemena u zakonitom braku s nedvojbeno sterilnom ženom i što rađanje ne može biti neposredna svrha sperme, budući da bez ičije krivnje propada toliko spermija, na primjer u noćnim polucijama.¹⁰

Sve većim prakticiranjem umjetnog osjemenjivanja i oplodnje, ne samo homologne već i heterologne, nastale su 1953. godine i takozvane »banke sperme«. Naime, dobiveno se muško spolno sjeme čuva za potrebno osjemenjenje ili oplodnju kada zatreba, jednako kao što se čuvaju zalihe krvi u bolnicama. Danas takve banke postoje u mnogim zemljama i njima upravlja visokokvalificirano stručno medicinsko osoblje. Sperma se čuva na određenoj temperaturi. Neki liječnici tvrde da sačuvana sperma ima neke prednosti pred svježom: može se upotrijebiti u svakom trenutku i ne ovisi se o davaocu sperme; biološko-medicinski gledajući daje veće garancije jer se pohranjuje samo dobra i kvalitetna sperma i tek nakon strogih raznih pregleda davaoca; može se birati sperma; može se izvoziti i prostorno i vremenski na daleko prenašati. Ako je starija od 16 mjeseci za sada je znanstveno nesigurna. Pozvani su da na taj način sačuvaju spermu osobito oni ljudi i supruzi koji bi mogli zbog raznih okolnosti poslije biti nesposobni podići potomstvo (na primjer: sterilizacija, razna zračenja). Zuckermann je 1973. godine pronašao način pomoću kojega je uspio stvrdnuti spermu na temperaturi od 75 stupnjeva ispod ništice i tako je u obliku pilule trajno sačuvati. Biolozi i znanstvenici tvrde da se ljudska sperma svake godine kvalitetno pogoršava. Uzrok tome su raznorazni duhovni potresi, nervoze, strahovi kao i razne druge bolesti današnjeg čovjeka. Nije li to razlog u prilog bankama sperme ili treba ostati na tome da se poštuje prirodni tok stvari? — pitaju se oni.

Oplodivanje jajašca sa sačuvanom spermom davaoca nosi sobom mnoge probleme biološke, medicinske, moralne i pravne naravi. Eventualni otac će ostati anonimam. Postoji opasnost da sutra sklope brak najbliži rođaci, pa čak braća i sestre. Kako će reagirati djeca kada odrastu i spoznaju da im je otac prodavač sperme, da je na takav način podigao brojnu djecu i da za njih nikada nimalo neće snositi odgovornost? Moгуće je da je davalac sperme već umro i da toliko godina nakon svoje

⁹ Usp. I. Fuček, navedeno djelo, str. 153—154; M. Vidal, navedeno djelo, str. 250—251; Ch. E. Curran, *Fécondation in vitro et transfert d'embryon du point de vue de la théologie morale*, u *Le Supplément*, 130 (1979), 310.

¹⁰ Usp. I. Fuček, navedeno djelo, str. 149—150.

¹¹ Usp. G. B. Garbelli, *Fecondazione artificiale*, u *Dizionario enciclopedico di teologia morale — Supplemento*, Roma 1976, str. 1341—1343; B. Häring, *Liberi e fedeli in Cristo*, navedeno djelo, str. 47—48.

smrti podiže vlastito potomstvo. To nosi sa sobom poteškoće za pravni poredak društva, osobito u pogledu nasljedstva. Postoji opasnost da određene vlasti, bilo političke bilo ekonomske, pomoću zaleđenog sjemena utječu na kvalitet ljudi, tj. da se stvaraju geniji, ali i obratno, već prema volji onoga koji raspolaže sjemenom. Manipulaciji su širom otvorena vrata na tako delikatnom i važnom području ljudskoga života.

Čuvanje i selekcioniranje sperme omogućuje i to da supruzi mogu izabrati po svojoj volji spol svojega budućeg djeteta. Naime, svaki spermatozoid posjeduje samo jednu vrstu kromozoma: X ili Y, dok žensko jajašce posjeduje uvijek kromozom X. Spajanjem kromozoma X i X imamo žensko dijete, a spajanjem kromozoma X i Y imamo muško dijete. Mogućnost, koja je ostvariva, da se odvoje spermatozoidi X od spermatozoida Y omogućuje da se oplodnjom u epruveti može birati spol budućeg djeteta.

Danas ne postoje samo banke sperme, već se govori i o bankama ljudskih zametaka. Naime, višestruka oplodnja u epruveti omogućuje da se zameci koji se ne unose u maternicu žene sačuvaju i prema potrebi upotrijebe za eventualnu trudnoću neke druge žene. Neki to nazivaju unutar-maternalno posvojenje zametka. Većina je liječnika protivna toj tehnici oplodnje i zato jer se otvaraju široki putovi trgovini i strahovitij manipulaciji s ljudskim bićem.¹²

4. Crkvena nauka o umjetnoj ljudskoj oplodnji

Što Crkva misli o umjetnoj oplodnji čovjeka? Sveti Oficij je već 1897. godine na pitanje da li je dopuštena umjetna oplodnja žene odgovorio negativno, tj. da nije dopuštena.¹³ Papa Pio XII. u više navrata je progovorio o tom problemu. U govoru sudionicima IV. međunarodnog kongresa katoličkih liječnika 29. rujna 1949. godine rekao je sljedeće: a) Umjetna oplodnja žene ne može se ni prvotno ni isključivo gledati s biološkog i medicinskog stajališta ostavljajući po strani moralno i pravno stajalište; b) umjetnu oplodnju izvan braka treba jasno i nedvojbeno osuditi kao nemoralnu i nedopuštenu. Po naravnom i božanskom zakonu novi život može biti plod samo bračne zajednice; c) umjetna oplodnja ostvarena unutar braka, ali sa sjemenom treće osobe, također je nemoralna i nedopuštena. Samo supružnici imaju međusobno pravo na tijelo s ciljem rađanja djeteta. Samo u braku se dijete može dobro sačuvati i odgojiti; d) s obzirom na umjetnu oplodnju unutar braka treba znati sljedeće: cilj ne opravdava sredstva; sama želja roditelja da imaju dijete ne opravdava umjetnu oplodnju. Osobe koje ne mogu sklopiti valjan brak zbog impotencije, ne mogu valjanost braka ostvariti putem umjetne oplodnje i prema tome eventualno dijete tako rođeno bilo bi nezakonito; e) suvišno je podsjetiti da se muško sjeme za umjetnu oplodnju ne može dopušteno dobiti putem protunaravnih čina; f) makar se ne mogu a priori isključiti novi načini samo zato jer su novi, što se tiče umjetne oplodnje, nije dovoljno biti samo vrlo oprezan, treba je apsolutno osudi-

¹² Usp. Dossier, *Bambini FIV/ET*, u *Dimensioni nuove*, 9 (1983), 24.

¹³ Usp. ASS, 29 (1896—1897), 704.

ti; g) time se potpuno ne zabranjuje upotreba određenih umjetnih sredstava kojima je jedini cilj olakšavanje naravnoga spolnog čina ili se daju kao pomoć da se može privesti vlastitome cilju normalno izvršeni supružnički čin.¹⁴

U govoru primaljama od 29. listopada 1951. godine Pio XII. je naglasio da prokreacija treba biti plod osobnoga čina supružnika koji izražava njihovo uzajamno i potpuno darivanje. Svesti zajednički život i supružnički čin na golu organsku funkciju za prenošenje spolnog sjemena značilo bi obiteljsku zajednicu pretvoriti u jednostavni biološki laboratorij.¹⁵

Isti papa je u govoru sudionicima međunarodnog kongresa o plodnosti i neplodnosti od 19. svibnja 1956. godine rekao da Crkva osuđuje u spolnom činu ne samo odvajanje unitivnog značenja seksualnosti od prokreativnoga (kontracepcija), već i odvajanje prokreativnoga od unitivnoga značenja spolnog čina (umjetna oplodnja). Dijete treba biti plod ne samo biološke aktivnosti nego i osobne ljubavi, osjećaja, duhovne, nesebične ljubavi koja prožimlje supružnički čin. Papa doslovno kaže: »Crkva osuđuje nauku koja u ljudskom rađanju želi odijeliti biološku aktivnost od osobnoga odnosa supruge. Dijete je plod ženidbenog sjedinjenja kada ono dolazi do izražaja u svoj punini posredstvom aktivnosti organskih funkcija, osjetilnih emocija koje su na njih vezane, duhovne i nesebične ljubavi koja ih nadahnjuje; u tom jedinstvu toga ljudskog čina jest mjesto gdje treba da se postave biološki uvjeti rađanja. Nikada nije u tome dozvoljeno odijeliti ta dva vidika da se pozitivno isključi bilo nakana rađanja, bilo bračni odnošaj.«¹⁶

U istom govoru, osvrćući se na umjetnu oplodnju čovjeka u epruveti, Pio XII. kaže: »Što se tiče pokušaja čovjekove umjetne oplodnje 'in vitro', neka Nam je dopušteno primijetiti da ih treba odbaciti kao nemoralne i apsolutno nedopuštene.«¹⁷ Papa dalje upozorava da umjetna oplodnja prelazi granice prava koje su supružnici dobili sklapanjem braka, ona nije nikako uključena u taj budući savez i ne može se iz njega izvesti. Ni pravo na dijete ne opravdava umjetnu oplodnju, jer sklapanje braka ne daje pravo na dijete, već na naravne čine koji su usmjereni i određeni za postignuće novog života. Umjetna oplodnja naprotiv narušava naravni zakon, suprotstavlja se pravu i moralu.¹⁸

Papa Ivan XXIII. u enciklici *Mater et Magistra* misli na umjetnu oplodnju kada kaže: »Budući da se ljudski život predaje drugom čovjeku promišljenim i svjesnim činom, to slijedi da ga treba vršiti u skladu sa svetim, nepromjenjivim i nepovredivim Božjim zakonima, koje mora svatko nužno priznavati i opsluživati. Zato nije u ovom nikomu slobodno služiti se onim metodama kojima se može prenositi život biljaka i životinja.«¹⁹

¹⁴ Usp. AAS, 41 (1949), 560.

¹⁵ Usp. AAS, 43 (1951), 850.

¹⁶ AAS, 48 (1956), 470.

¹⁷ AAS, 48 (1956), 471.

¹⁸ Usp. AAS, 48 (1956), 471.

¹⁹ *Mater et Magistra*, br. 193.

Drugi vatikanski sabor u pastoralnoj konstituciji *Radost i nada* indirektno govori o ovoj stvari kada kaže: »Čovjekova seksualnost kao i njegova moć rađanja čudesno nadilaze ono što se događa kod nižih stupnjeva života. Zato treba s velikim poštovanjem cijeniti čine koji su vlastiti bračnom životu i koji su usklađeni s pravim ljudskim dostojanstvom. Stoga, kad se radi o usklađivanju bračne ljubavi s odgovornim prenošenjem života, moralnost postupka ne ovisi samo o iskrenoj nakani i o ocjeni motiva nego je treba odrediti prema objektivnim kriterijima, koji se temelje na samoj naravi osobe i njezinih čina, kriterijima koji, u okviru iskrene ljubavi, poštuju potpuni smisao uzajamnog darivanja i rađanja koje odgovara čovjeku.«²⁰

Najnovija orkvena nauka o obitelji, *Povelja prava obitelji*, upozorava da je brak naravna institucija čije je ekskluzivno pravo da prenosi život. Time se ujedno implicitno kaže da je oplodnja u epruveti nemoralna i nedopuštena. Papa Ivan Pavao II. u govoru od 17. rujna 1983. godine, govoreći o kontracepciji, kaže da supružnici prisvajaju sebi pravo i vlast koji pripadaju samo Bogu, to jest da oni kao zadnja istanca odlučuju o dolasku na svijet nove ljudske osobe. Oni sebi prisvajaju da budu ne više sredstava Božje volje, već zadnji izvor ljudskog života. To se papino naučavanje u dužnoj mjeri može primijeniti i na oplodnju u epruveti.²¹

5. Moralno vrednovanje oplodnje u epruveti

Nemoralni su i nedopušteni svi oblici oplodnje u epruveti koji se ne ostvaruju u okviru braka, tj. između osoba koje su neudate ili sa sjemenom poznatog ili nepoznatog davaoca, odnosno s kupljenom spermom. Želja za majčinstvom ili očinstvom nema svoje puno značenje i osmišljene ako se ne ostvaruje u humanim okvirima supružničkog života. U takvim bi slučajevima bilo potpuno uništeno unitivno i osobno-intimno značenje ljudske seksualnosti uz opasnost da majka postane vrlo posesivna spram »svojevaga« djeteta, jer je ono samo njezino dijete, a ne i njezina zakonitog muža. Suprug će osjećati da to nije i njegovo dijete, mogu se u njemu pojaviti osjećaji ljubomore i manje vrijednosti, te gubitak poštovanja i ljubavi prema supruzi. Sve bi to osjećalo dijete i na njemu bi se vrlo negativno odrazilo.

Treba označiti kao nemoralne i nedopuštene i sve one oblike umjetne oplodnje u kojima je majčina maternica zamijenjena drugom. Ne možemo govoriti o pravom majčinstvu ako supruga traži neku drugu ženu, dobrovoljku ili za plaću, koja će joj nositi i roditi dijete. Što ako »posuđena« majka nakon rođenja hoće zadržati dijete kao svoje? Tko je stvarna majka novoga djeteta? Što ako posuđena majka odluči da nakon nekoliko mjeseci abortira? Kako se vidi, u ovom slučaju mogu nastati mnogi i teški problemi.²²

²⁰ *Gaudium et spes*, br. 51.

²¹ Usp. *Carta dei diritti della famiglia*, Città del Vaticano 1983, Preambolo, C; J. M. Aubert, *La fécondation extra-corporelle*, u *Prêtres diocésains*, 2 (1984), 92.

²² Usp. R. Brungs, navedeno djelo, str. 225.

Osobito se u ovom kontekstu osuđuje kao nemoralna i nedopuštena umjetna oplodnja u epruveti i razvijanje zametka, fetusa i djeteta ne u utrobi žene, već u umjetnoj utrobi, na primjer u utrobi od čelika. U budućnosti će i to, čini se, biti moguće ostvariti. Djelomični pokušaji s čovjekom već su bili, ali bez potpunog rezultata, dok su pokušaji sa životinjama uspjeli. U tom bi se slučaju dijete razvijalo izvan normalnog ljudskog amijenta, bez onih intimnih odnosa s majkom koji karakteriziraju ljudski život u nastajanju. Ne smijemo nikako zaboraviti da ovdje postoji ozbiljna kvalitativna opasnost. Naime, dijete, ostvareno u ambijentu bez ljubavi, sigurno bi poslije osjećalo negativne posljedice na psihičkom planu, u svojoj tipičnoj ljudskoj sposobnosti da ljubi.²³

S obzirom na homolognu umjetnu oplodnju u epruveti s ciljem da se nadvlada bračna neplodnost treba voditi računa o mnogovrsnim faktorima: medicinskim, biološkim, pravnim, moralnim. Moralno gledajući vrednovanje je slično kao i u pogledu ljudskog umjetnog osjemenjivanja, makar je izvantjelesna oplodnja, mnogo zahtjevnija i opasnija, pa zato i samo moralno vrednovanje treba biti opreznije i zahtjevnije. Ovdje nije više pitanje samo o ljudskom spolnom sjemenu već ljudskom zametku. Umjetna oplodnja u epruveti kao jedino i zadnje sredstvo s ciljem da se nadvlada bračna neplodnost ima tri temeljna stajališta:

a) Oni koji ne dopuštaju homologno umjetno osjemenjivanje ne dopuštaju ni homolognu umjetnu oplodnju u epruveti. Svoj non licet temelje na nauci Pija XII. U tome duhu je bila i reakcija odgovornih za tisak u Vatikanu u povodu rođenja prvog djeteta začetoga na umjetan način u epruveti 1978. godine, kada su rekli da je crkvena nauka u ovoj materiji dobro poznata i nimalo nije promijenjena.²⁴

b) Od onih koji zastupaju moralnu dopuštenost homolognog umjetnog osjemenjivanja neki odbacuju i smatraju kao moralno nedopuštenu homolognu umjetnu oplodnju u epruveti, budući da se medicinski intervent ne ograničuje samo na muško spolno sjeme (kao kod osjemenjivanja) već je u pitanju zametak s mnogovrsnim opasnostima za ljudsko biće. Veliki postotak oplođenih jajašaca još uvijek propada, i nije li to onda ubijanje ljudskih bića, ako se radi o čovjeku od samog trenutka oplodnje? Što činiti s nemoralnim i deformiranim zametcima? Mogu li se tako jednostavno baciti u kanalizaciju? Oni koji na to blaže gledaju tvrde da veliki postotak oplođenih jajašaca propada i kod normalnog tjelesnog začeća, da se bez razboritog i opreznog eksperimentiranja u medicini nije ništa dogodilo i da oplodnja i hominizacija nisu istodobni.

c) Konačno, od onih koji zastupaju dopuštenost homolognog umjetnog osjemenjivanja neki smatraju moralnom i dopuštenom i homolognu oplodnju u epruveti uz slijedeće uvjete: da je to zadnji i za sada jedini način nadvladavanja bračne neplodnosti; da su gubici i odbacivanje zametaka u epruveti svedeni na minimum; da se s određenom sigurnošću ne predviđaju opasnosti za novo ljudsko biće ili da su barem jednake

²³ Usp. B. Häring, *Etica medica*, navedeno djelo, str. 158--159.

²⁴ Usp. M. V. Attard, *Dimensioni etiche della medicina genetica: la moralità dei bambini in provetta*, u *Rivista di teologia morale*, 43 (1979), 379.

onima kod normalne tjelesne oplodnje; da supružnici žive već duže vremena u stabilnom braku.²⁵

Nastanak novog ljudskog života u naumu, procesu i razvoju određen je od Boga koji je izvor i počelo ljudskog života. Bog je odredio taj proces i zakon i to treba poštivati. Muško i žensko spolno sjeme određeni su za ljudsko razmnažanje na način određen od Stvoritelja: u braku putem normalnog spolnog čina. Služiti se na bilo koji drugi način s tim sjemenom u cilju rađanja protivno je naravnom moralnom zakonu. Neizmjerena Božja ljubav koja stvara osobno i neponovljivo novo ljudsko biće ne želi se služiti tehničkim sredstvima već plodnom ljubavlju roditelja, naravnim i savršeno osobnim supružničkim činom kao vlastitim i ekskluzivnim sredstvom za rađanje djece.²⁶

Oplodnjom u epruveti dolazi do odvajanja dvaju bitnih značenja ljudske seksualnosti: prokreativno značenje se odvaja od unitivnoga, barem na fizičkom planu. To je posebno uočljivo kada se oplodnja vrši sjemenom davaoca ili kupljenim sjemenom. Crkva jasno naučava da je Bog bitno sjedinio ta dva značenja ljudske seksualnosti i da ih čovjek ne može svojom voljom razdvajati. Kada se odvajaju ta dva značenja, onda se sa seksualnošću manipulira i ona se izobličuje. Novi život treba niknuti u kontekstu svjesne, slobodne i odgovorne supružničke ljubavi koja je istodobno bitno i tjelesna, i seksualna, i duhovna. Današnja psihologija i druge znanosti upućuju na apsolutnu nužnost ljubavi u bračnom životu i činu. Supružnički čin je istovremeno kruna ljubavi i sredstvo rasta u ljubavi. Iz te specifične supružničke ljubavi treba se roditi novi život. Međutim, kod oplodnje u epruveti nije moguće da jedno drugome dariva osjećaje, afekte, aspiracije i najdublje titraje vlastitoga bića na tjelesnom i duhovnom planu. Hladna računica jednog laboratorija uništava ambijent i ozračje supružničke ljubavi. Oplodnja u epruveti je stoga moralno nedopuštena; nedostaje joj taj osobni ljubavni element; sve je tu svedeno na čisti mehanički proces. A čovjek očito ne smije manipulirati spolnim sjemenom, tako da bi prenošenje života sveo na jednostavnu biološku kombinaciju. Ljudska osoba je prevelika da bi se mogla spustiti na ovaj nivo.²⁷

Oplodnjom u epruveti degradira se čovjek i njegovo dostojanstvo. Čovjek se proizvodi na tehnički način, tehnicizira se, svodi se na laboratorij, postaje produktom. Supružnici se svode na čiste biološke građevne elemente za dijete. Dijete naprotiv treba biti plod njihova osobnog duhovno-tjelesnog ljubavnog susreta. Oplodnja u epruveti razosobljuje, materijalizira, tehnicizira osobnost, brak, seksualnost i ljubav. Tehnološki duh, koji sve više zavlada, niječe određene temeljne ljudske vrijednosti. Osobito bi eventualna trudnoća i razvoj djeteta u epruveti, a ne u majci, li-

²⁵ Usp. M. Vidal, navedeno djelo, str. 254—255; Ch. E. Curran, navedeno djelo, str. 325—326.

²⁶ Usp. A. Perego, *La fecondazione umana in vitro e sua problematica morale e teologica*, Brascia 1964, str. 12—13; L. Bender, *Fecondazione artificiale*, u *Dizionario di teologia morale*, Roma 1957, str. 557—558; A. van Kol, *Theologia moralis*, Barcelona 1968, sv. I, str. 431.

²⁷ Usp. *Humanae vitae*, br. 12; *Familiaris consortio*, br. 32; Di Ianni, *Fecondazione artificiale*, u *Dizionario enciclopedico di teologia morale*, Roma 1976, str. 365—366; Ch. E. Curran, navedeno djelo, str. 320.

šilo dijete cijelog onog osobnog i duhovnog bogatstva koje bi imalo da se razvijalo u majci. Novija psihologija upućuje da je od neobične važnosti ta početna povezanost djeteta i majke, i u kasnijem životu to ima pozitivne odnosno negativne posljedice. Kako nadomjestiti tu nužnu osobnu i duhovnu povezanost djeteta i majke? U pitanju je dostojanstvo ljudske osobe koje treba ostati netaknuto i spašeno. Treba poštivati integritet i vrijednost pojedine osobe, njezinu slobodu i odgovornost, njezin fizički i seksualni integritet. Sve je to kompromitirano, li može lako biti, s oplodnjom u epruveti i drugim biomedicinskim postignućima te vrste. Tehnološko-industrijsko društvo ne pogoduje čovjeku kao osobi, naprotiv narušava i osiromašuje njegovu osobnost. Imamo stoga sve više ne čovjeka-osobu, već hibridnog, umjetnog, biološkog čovjeka! Međutim, čovjek nadilazi znanost i tehniku i one mu trebaju služiti, a ne obratno. Ekologija nas osobito u današnje vrijeme upozorava da su tehnički i ljudski napredak dvije različite stvarnosti. Ponekad je nužno u ime čovječnosti reći »ne« onome što bi tehnika i znanost mogle ostvariti. Poštovanje ljudskoga života i čovjekovo dostojanstvo odvrćaju nas od oplodnje i trudnoće u epruveti.²⁸

Programiranje i dobivanje kvalitetnijeg čovjeka pomoću selekcioniranja sjemena i oplodnjom u epruveti vodi do uništenja čovjekove osobnosti u korist društva. Čovjeka se gleda i vrednuje u funkciji društva, zajednice, države, vlasti. To je vrlo opasno i nemoralno. Osoba postoji i živi u društvu i u zajednici, ali nije bitno podređena zajednici, već je zajednica bitno u službi osobe. Primat ljudske osobe s obzirom na društvo treba biti u svakom slučaju spašen. Oplodnja u epruveti razosobljuje i degradira čovjeka i čini od njega predmet kojim drugi i cijelo društvo mogu neodgovorno manipulirati.

Oplodnja u epruveti nosi sa sobom mogućnost, odnosno opasnost, da se čovjek u svojoj biti i naravi drukčije shvaća nego što se shvaćao kroz prošlost i u današnje vrijeme. Pitamo se ima li čovjek na to pravo? Je li to uspjeh medicine ako uspije proizvoditi drugi tip čovjeka? Nije li to uništenje čovjeka kakvoga je Bog stvorio? Stoga na oplodnju u epruveti i druga bio-kemijsko-medicinska dostignuća i pokušaje treba gledati u široj dimenziji; treba ih, bez sumnje, vrednovati s mnogo odgovornosti i dalekosežnosti. To je početak, čini se, nove tehnološke revolucije neobično važne za čovjekovu budućnost. Čovječanstvo pokušava tehnološki kontrolirati samo sebe u potpunosti. Nalazimo se izgleda na početku vremena kada će čovjek moći samoga sebe programirati, određivati, umjetno stvarati. To je novi tip čovjeka: početak ere umjetno proizvedenog čovjeka i kvalitativno novog društva. Oplodnja u epruveti otvara nezamislive mogućnosti manipulacije. Ako se čovjek autoprogramira i autostvara, ne narušava li se time osnovni prirodni tijek? Nije li to uzurpacija Božjega prava? Ono što je biološko-medicinski moguće nije uvijek i moralno dobro i dopušteno.²⁹

²⁸ Usp. B. Häring, *La legge di Cristo*, Brescia 1972, sv. III, str. 433—434; Isti, *Etica medica*, navedeno djelo, str. 157—159; K. Hörmann, *Künstliche Insemination, u Lexikon der christlichen Moral*, Wien 1976, 960—962; R. Brungs, navedeno djelo, str. 228.

²⁹ Usp. I. Fuček, nav. dj., str. 142; J. Endres, nav. dj., str. 30.

Može li se oplodnja u epruveti označiti kao liječenje? Ne, ne može. Ona ne liječi, ne uklanja određeno zlo i bolest, već psihološki i socijalno zadovoljava neplodne supružnike, odnosno osobu izvan braka. Nije joj cilj zdravlje bolesnika, već zadovoljenje osobnih, makar i opravdanih, želja. S tim u vezi prof. Drobnjak upozorava — da danas, kad je u pitanju oštećenje jajovoda, mikrokirurgija daje bolje rezultate nego oplodnja u epruveti. Stoga, kad se sve uzme u obzir, liječenje i nadvladavanje bračne nerodnosti treba tražiti u drugim rješenjima, a nikako putem oplodnje u epruveti.³⁰

Kod oplodnje u epruveti uništavaju se mnoga oplođenja jajašca, pravi ljudski zamci. U ženinu utrobu se prenosi samo najbolji zametak, drugi se unište. Ne radi se o pobačaju u strogom smislu, ali je to sigurno uništenje jedinstvenih i individualnih ljudskih života kojima se slobodno i svjesno želio i započeo početak. Ne radi se više samo o manipulaciji na čovjeku nego o manipulaciji s čovjekom samim, jer od trenutka spajanja spermija i jajašca imamo već čovjeka u nastajanju. Otuda sva ozbiljnost i veličina moralne i pravne odgovornosti. S ljudskim zametkom nije dopušteno manipulirati, a još manje ga uništiti. — To je stvarno svojevrsno ubojstvo.³¹

Više je nego shvatljivo da supružnici žele okruniti svoju bračnu ljubav potomstvom, tako je učiniti plodnom i u neku ruku besmrtnom. U međusobnoj ljubavi živjeti i u toj ljubavi djecu rađati — bitni je smisao, značenje i zahtijev bračnog života. Shvatljiva je i sva tjeskoba i muka onih bračnih drugova koji su zbog raznih psihofizičkih poremećenosti u nemogućnosti da imaju vlastito biološko dijete. Svi smo pozvani da unesemo tračak svjetla i nade u takve teške životne situacije. Poteškoće, čežnje i strepnje tih supružnika trebaju biti i naše. Ali jednako tako nikada ne smijemo zaniijekati, ni teoretski ni praktično, onaj vrhovni princip, naime da svrha nikada i ni u kom slučaju ne opravdava i ne posvećuje moralno nedopuštena sredstva. Želja za vlastitim djetetom ne može nikada i nikako opravdati da se taj cilj postigne pomoću oplodnje u epruveti, za koju Pio XII. reče da je nemoralna i apsolutno nedopuštena. U takvim teškim situacijama velika je napast da nas povuče sućut i samilost i da zaniječemo to vrhovno načelo.

Neki su moralisti, čini se, ne videći za sada drugog izlaza za bračnu neplodnost, podlegli toj napasti sućuti i samilosti, i tako počeli zastupati u ovoj materiji finalističku etiku nasuprot deontološkoj. Akcent stavljaju ne na biološku normalnost supružničkog čina, nego na njegov finalitet, jer ljudska osoba nadilazi čisti biološki fakticitet. Ako čovjek želi postići dobar cilj i pri tome poštuje naravnu zakonitost koliko je moguće, onda se može poslužiti i umjetnom intervencijom kao zadnjim sredstvom da se postigne taj cilj. Prema ovima, dakle, homologna oplodnja u epruveti, kao zadnje i za sada jedino sredstvo nadvladavanja bračne neplodnosti, bila bi moralno dopuštena. Odvajanje prokreativnoga značenja seksualnosti od osobnoga tjelesno-duhovnog sjedinjenja bilo bi nadoknađeno, dapa-

³⁰ Usp. R. Brungs, nav. dj., 225; *Glas Koncila*, 8. siječnja 1984, 16.

³¹ Usp. R. Brungs, navedeno djelo, str. 225.

će i potencirano, s duhovnim i stvarnim osobnim jedinstvom i međusobnim duhovnim stapanjem supružnika što se pokazuje u zajedničkoj neodoljivoj želji i nastojanju da imaju vlastito biološko dijete.³²

Međutim, ako supružnici ne mogu imati dijete, a žele ga, onda je najbolje rješenje posvojiti dijete. U tom će slučaju oboje imati jednake osjećaje prema djetetu. Skrbit će se za njega jednakom brigom i ljubiti će ga jednakom ljubavlju. U posvojenom djetetu naći će u velikoj mjeri ispunjenje svojih roditeljskih čežnja i osjećaja. Posvojeno dijete može biti pravi blagoslov i pravo rješenje za neplodan brak, da usprkos svojoj neplodnosti ostane čvrst i nepoljuljan. Osim toga, neplodni supružnici se mogu intenzivnije posvetiti služenju ljudima na socijalnom, kulturnom ili pastoralnom planu i tako u velikoj mjeri pozitivno sublimirati svoju čežnju i želju za vlastitim biološkim potomstvom. Onom ljubavlju kojom bi obasipali vlastitu djecu, obasipat će osobe kojima je potrebna pomoć drugih. — To bi mogle biti prave alternative bračnoj neplodnosti.

Ne zaboravimo ni to da brak nema svoju potpunu i apsolutnu opravdanost u potomstvu, inače bi u suprotnom slučaju svi neplodni brakovi bili besmisleni. A životno iskustvo pokazuje da to ipak nije tako i da i neplodan brak može biti apsolutno uspješan i na svoj način plodan. Zadaća je biomedicine da pronađe što efikasnija sredstva i načine nadvladavanja bračne neplodnosti, a dužnost je svih nas, pa i liječnika i biokemičara, da poštujemo Božji plan i proces u pogledu nastajanja i razvitka novog ljudskog bića, da poštujemo dostojanstvo i veličinu ljudske osobe te da, što je moguće bolje, svojim razumijevanjem i pomoću osmislimo i pomognemo neplodnu bračnu ljubav.³³

³² Usp. I. Fuček, nav. dj., 146—147; G. Piana, *Superare una concezione sacralizzata della natura*, u *Dimensioni nuove*, 9 (1983), 26—29.

³³ Usp. K. Hörmann, nav. dj., 959; M. Vidal, nav. dj., 243—244.

MORALTHEOLOGISCHE DIMENSIONEN DER BEFRUCHTUNG IN DER RETORTE

Zusammenfassung

Der erste Teil dieses Aufsatzes behandelt das Problem der künstlichen menschlichen Befruchtung in der Retorte. Die bisherigen Ergebnisse und die weiteren Möglichkeiten der Retortenbefruchtung werden hier dargelegt. Der Autor unterscheidet zwischen einer künstlichen Befruchtung und einer Befruchtung in der Laborretorte sowie zwischen der heterologen und der homologen Befruchtung.

Der zweite Teil befasst sich mit den sittlichen Aspekten der Befruchtung ausserhalb des Körpers d.h. »in vitro«. Der Autor geht auf die Lehre der Kirche und die moraltheologischen Stellungnahmen in Sachen der extrakorporalen Befruchtung ein. Die künstliche Befruchtung in der Retorte wird aus folgenden Gründen als unmoralisch und unerlaubt abgelehnt: Die Retortenerzeugung neuen menschlichen Lebens ist naturwidrig. Sie stellt eine Entmenschlichung und Manipulation der Person dar. Ausserdem darf der Mensch nie ein unmoralisches Mittel anwenden, um ein gewünschtes sei es auch ein gutes Ziel d.h. den Wunsch nach Mutterschaft zu verwirklichen. Hinzu kommt, dass bei der ausserkörperlichen Befruchtung die zeugende Eigenschaft der Sexualität von der liebenden getreunt werden.

Das Problem der ehelichen Enfruchtbarkeit ist nicht durch künstliche Befruchtung in vitro zu lösen. Es sollten weiterhin die biomedizinischen Untersuchungen sorgfältig verfolgt werden. Die Ehegatten aber, die selbst kein Kind bekommen können, sollten nach Möglichkeit suchen, ein Kind zu adoptieren oder sich sonst für andere, insbesondere für die Notbedürftige, einsetzen.